

Отримано: 19 березня 2017 р.

Прорецензовано: 25 березня 2017 р.

Прийнято до друку: 30 березня 2017 р.

Кобетяк Т. Р. Неефективна боргова політика країни як один з ключових факторів погіршення фінансової безпеки держави / Т. Р. Кобетяк // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: науковий журнал. – Острого: Вид-во НУ«ОА», березень 2017. – № 4(32). – С. 150–153.

УДК: 336.3

JEL-класифікація: H 63

Кобетяк Тарас Романович,

магістрант, Національний університет «Острозька академія»

НЕЕФЕКТИВНА БОРГОВА ПОЛІТИКА КРАЇНИ ЯК ОДИН ІЗ КЛЮЧОВИХ ФАКТОРІВ ПОГІРШЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Зростання обсягу зобов'язань, у поєднанні із браком соціально-економічного росту всередині країни, має значний вплив на фінансову безпеку держави. Збільшення обсягу державного та гарантованого державою боргу України протягом останніх років не призвело до стимулювання вітчизняної економіки, та не було чинником покращення соціального становища в Україні. Як результат, за відсутності певних дій, це зможе призвести до погіршення ситуації всередині країни.

Ключові слова: боргова політика, державний борг, гарантований державою борг, ВВП, фінансова безпека.

Кобетяк Тарас Романович,

магістрант, Национальный университет «Острожская академия»

НЕЭФЕКТИВНАЯ ДОЛГОВАЯ ПОЛИТИКА СТРАНЫ КАК ОДИН ИЗ КЛЮЧЕВЫХ ФАКТОРОВ УХУДШЕНИЯ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ГОСУДАРСТВА

Рост объема обязательств, в сочетании с отсутствием социально-экономического роста внутри страны, имеет значительное влияние на финансовую безопасность государства. Увеличение объема государственного и гарантированного государством долга Украины в течение последних лет не привело к стимулированию отечественной экономики, и не было фактором улучшения социального положения в Украине. Как результат, при отсутствии определенных действий, это сможет привести к ухудшению ситуации внутри страны.

Ключевые слова: долговая политика, государственный долг, гарантированный государством долг, ВВП, финансовая безопасность.

Taras Kobetiak,

magister, National University «Ostroh Academy»

THE UNEFFICIENT DEBT POLICY OF THE COUNTRY AS ONE OF THE KEY FACTORS OF DECREASING THE FINANCIAL SECURITY OF THE STATE

The growth in liabilities, combined with the lack of social and economic growth within the country, has a significant impact on the financial security of the state. The increase in the volume of state and publicly guaranteed debt of Ukraine over the past few years has not led to the stimulation of the domestic economy, and has not been a factor in improving the social situation in Ukraine. As a result, in the absence of certain actions, this can lead to a deterioration of the situation within the country.

Key words: Debt policy, public debt, publicly guaranteed debt, GDP, financial security.

Постановка проблеми. Одним із найважливіших показників, що характеризує діяльність країни загалом є її фінансова безпека. Чим сильніше країна залежить від своїх кредиторів, тим вищий вплив боргової політики на соціально-економічне становище загалом. Саме необґрунтована боргова політика та високі видатки із обслуговування Державного боргу та його погашення часто призводять до фінансових криз.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми, що стосуються боргової політики та її впливу на фінансову безпеку України, досліджували видатні вчені, серед яких О. І. Антоненко, Т. Богдан, О. Д. Василик, В. М. Федосов та інші. Проте брак чіткої програми дій, котра б визначала оптимальний шлях розвитку, змушує шукати нових шляхів удосконалення боргової політики України.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає у визначенні ступеня ефективності вітчизняної боргової політики, а також її впливу на фінансову безпеку країни. Завданнями статті є оцінка ключових показників, які характеризують боргову політику, аналіз їхньої динаміки, та визначення впливу запозичень на соціально-економічне становище та рівень фінансової безпеки в країні.

Виклад основного матеріалу. Фінансова безпека держави – це такий стан бюджетної, боргової, грошово-кредитної, банківської, валютної систем економіки країни, страхового та фондового ринків, який

характеризується стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних загроз, достатністю та ефективним розподілом фінансових ресурсів держави, здатністю гарантувати ефективне функціонування та розвиток національної економічної системи [5].

Фінансову безпеку слід розцінювати як складний інтегральний показник, що містить у собі бюджетну, валютну, грошово-кредитну, боргову безпеку, безпеку страхового та фондового ринків. Таким чином, якщо одна із систем починає недостатньо якісно функціонувати, це призводить до порушення фінансової безпеки загалом.

Водночас особливо слід виділити боргову безпеку країни, як таку, що відображає її залежність від третіх суб'єктів, а також, яка характеризує спроможність держави розраховуватись за своїми зобов'язаннями. Як правило, саме непродумана боргова політика призводить до погіршення соціально-економічної ситуації, створює додаткове напруження всередині країни і, як результат, може спричинити дефолт, чи крах країни загалом.

У процесі аналізу боргової політики країни, основними показниками є обсяг та динаміка державного та гарантованого державою боргу. З таблиці 1 можна бачити, що обсяг боргових зобов'язань щорічно зростає, причому відбувається це досить швидкими темпами. Так, у 2015 р. обсяг боргу зріс майже на 50%, а в наступному році – ще на 17,3% [1].

Таблиця 1

Обсяг та динаміка державного та гарантованого державою боргу України за 2014–2016 рр.

Показник	Період			Обсяг, млрд грн		Абсолютний приріст, млрд грн		Темп приросту, %	
	2014	2015	2016	2015-2014	2016-2015	2015/2014	2016/2015		
Державний борг України	947,03	1391,97	1650,83	444,93	258,86	46,98	18,60		
Державний зовнішній борг	486,03	863,51	980,19	377,48	116,68	77,67	13,51		
Державний внутрішній борг	461,00	528,46	670,65	67,45	142,19	14,63	26,91		
Гарантований державою борг України	153,80	253,22	278,93	99,42	25,71	64,64	10,15		
Гарантований зовнішній борг	125,94	232,07	259,84	106,13	27,77	84,27	11,97		
Гарантований внутрішній борг	27,86	21,15	19,08	-6,71	-2,07	-24,09	-9,79		
Державний та гарантований державою борг України	1100,83	1645,18	1929,76	544,35	284,58	49,45	17,30		

Такі процеси можна пов'язувати насамперед із високим рівнем інфляції в Україні. Водночас на кінець 2016 р. темп зростання державного боргу України в доларовому еквіваленті практично зрівнявся із темпом зростання боргу в гривнях. Це свідчить про те, що виключно девальвацією національної валюти процеси в країні пояснити не можна.

Протягом січня-грудня 2016 р. сума державного та гарантованого державою боргу України збільшилася у гривневому еквіваленті на 357,58 млрд грн, при цьому в доларовому еквіваленті державний та гарантований державою борг збільшився на 5,47 млрд дол. США.

Однією з причин, що частково пояснює ріст державного та гарантованого державою боргу України наприкінці досліджуваного періоду є капіталізація ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК» та Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, а також фінансування державного бюджету завдяки державним запозиченням.

Однак важливо не лише оцінювати стан та динаміку державного боргу країни. Його вплив на становище всередині держави визначає ефективність використання запозичень і, як наслідок, якість боргової політики.

ВВП є ключовим макроекономічним показником, аналізуючи динаміку якого можна оцінювати про стан і тенденції розвитку економіки країни. Порівнявши темпи приросту ВВП та сукупного боргу України, можна стверджувати, що другий значно перевищує зростання першого. Згідно рисунку 1, в останній рік ця ситуація майже вирівнялась, однак державний та гарантований державою борг все ще зростає швидшими темпами [3].

Ще одним показником, що характеризує здатність економіки продукувати фінансові ресурси в майбутньому, є капітальні інвестиції, а також витрати на науково-дослідні роботи, оскільки в майбутньому самі ці джерела можуть приносити доходи, які можна спрямувати на погашення державного боргу. Можна відзначити певне зростання цих показників, однак вкладення в розвиток економіки не зростали настільки швидко, як і боргові зобов'язання країни.

Оцінюючи ж витрати на науково-дослідні роботи, можна відзначити, що на кінець 2016 р. вони взагалі знизились. Це слід розглядати як винятково негативний факт, оскільки науково-дослідні роботи дають стимул до стрімкого розвитку економіки, підвищенню її продуктивності.

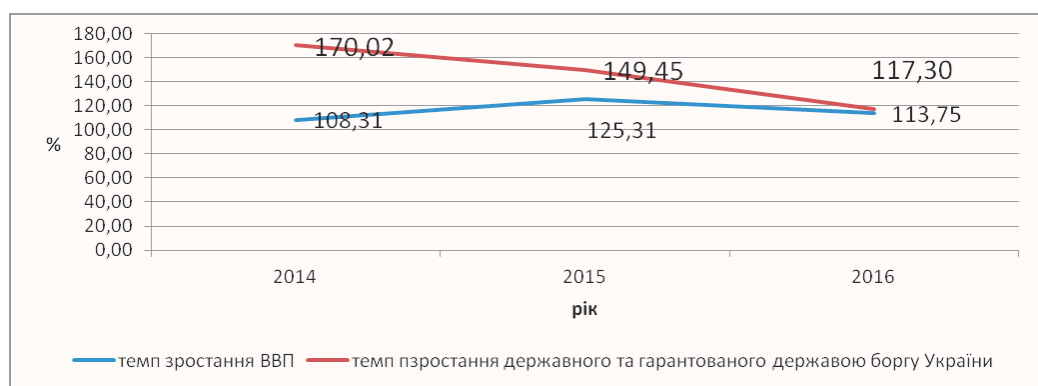

Рис. 1. Динаміка темпів зростання ВВП та державного і гарантованого державою боргу у 2014–2016 рр., %

Варто також оцінити зрушення в соціально-економічній сфері країни. Так, прожитковий мінімум країни зростав значно нижчими темпами (показники практично вирівнялись у 2016 р., коли прожитковий мінімум зріс на 16%, а державний борг – на 17%). Аналогічні зрушення відбувались і з середньомісячною зарплатою [2].

Якщо ж говорити про рівень зайнятості населення, то у 2014–2015 рр. цей показник знизився на 6% і на 9% відповідно, а у 2016 р. – зріс на 9%, досягнувши свого початкового рівня. Оцінюючи ж кількість населення загалом, то можна сказати, що у 2014–2015 рр. також спостерігалось його зниження, і лише наприкінці досліджуваного періоду ситуація дещо стабілізувалась, а приріст населення був нульовим.

Таким чином, ми можемо стверджувати про відсутність жодних вагомих зрушень ні в економіці країни, ані в соціально-економічній сфері держави.

Оцінюючи рівень боргової безпеки в Україні, ми можемо впевнено сказати, що ключовий показник, який характеризує відношення обсягу державного боргу до ВВП перевищує критичну межу протягом усього досліджуваного періоду. Відношення платежів за державним боргом до ВВП також перевищує гранично допустиму норму, однак на кінець 2016 р. цей показник знизився майже на 1% [4].

Тенденція до зниження спостерігається і в інших показниках, що характеризують стан боргової безпеки країни, однак вони все ж перебувають у небезпечній близькості до критичної межі (таблиця 2).

Таблиця 2

Основні показники, що характеризують рівень боргової безпеки України протягом 2014–2016 рр.

Показник	Період			Критична межа, %
	31.12.2014	31.12.2015	31.12.2016	
Відношення обсягу державного боргу до ВВП, %	69,37	82,73	85,31	60
Відношення платежів за державним боргом до ВВП, %	6,02	11,59	10,36	7
Відношення обсягу державного боргу до доходів ДБУ, %	241,37	252,32	246,92	300
Відношення платежів за державним боргом до ДБУ, %	20,94	35,35	29,97	45
Державний борг на душу населення, грн	24233,54	38323,12	45129,50	
Державний борг на душу зайнятого населення, грн	60909,34	100052,58	107208,89	
Державний борг на душу зайнятого населення, дол. США	1609,21	1626,21	1529,69	
Державний борг на душу зайнятого населення, дол. США	4044,64	4245,64	3633,91	

Крім того, варто також відзначити той факт, що з кожним роком зростає боргове навантаження на душу населення. Так, із 2015 по 2017 р. це показник виріс майже вдвічі. На початок 2017 р. на одну зайняту особу припадає більше 107 тис. грн (що становить більше, ніж 33 мінімальні зарплати на січень 2017 р.)

Висновки. Отже, фінансову безпеку держави можна характеризувати як систему кількох самостійних ланок, однією з яких є боргова безпека країни. Впродовж останніх трьох років ми можемо бачити постійне зростання державного та гарантованого державою боргу України (причому найбільшу частку в ньому складає заборгованість перед іноземними кредиторами). Оцінюючи вплив таких запозичень на економічну ситуацію в країні, можна сказати, що значного поштовху на розвиток економіки, яка могла б продукувати необхідні фінансові ресурси для погашення боргу, не відбулось. Водночас ми не можемо бачити і суттєвих зрушення в соціальній сфері чи інвестиційному кліматі всередині нашої країни. Темп приросту доходів населення, рівень зайнятості та інші соціальні показники значно відстають у зростанні, порівнюючи їх з державним та гарантованим державою боргом. Таким чином, можна говорити про неза-

довільну якість використання запозичених фінансових ресурсів і неефективну боргову політику країни.

Як результат, це проявилось у погіршенні показників боргової безпеки України. Ми можемо бачити, що критична межа частини показників, які характеризують боргову безпеку країни, вже є подоланою, а решта з них перебуває в небезпечній близькості від цього. Крім того, ми можемо бачити, що заборгованість у розрахунку на 1 зайняту особу є непомірно великою, і більше ніж у три десятки разів перевищує мінімальну заробітну платню.

Усе це дає нам можливість стверджувати те, що в Україні існує загроза борговій безпеці, що своєю чергою ставить під загрозу можливість держави розраховуватись за своїми зобов'язаннями і фінансову безпеку країни загалом.

Література:

1. Державний та гарантований державою борг України за станом на 31.10.2014 (за ознакою умовності) ; Міністерство Фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua/file/link/406460/file/30.11.2014.pdf>.
2. Доходи та умови життя // Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Економічна статистика // Національні рахунки ; Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. Інформаційна довідка щодо державного та гарантованого державою боргу / Міністерство Фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://minfin.kmu.gov.ua/control/uk/searcher?&search_param=%E3%E0%F0%E0%ED%F2%EE%E2%E0%ED%EE%E3%EE&searchPublishing=1&stind=181.
5. Савицька О. І. Оцінка та шляхи забезпечення фінансової безпеки України [Електронний ресурс] / О. І. Савицька. – Полтавський національний технічний університет ім. Ю. Кондратюка. – Економічний форум 3/2012. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/soc_gum/ekfor/2012_3/62.pdf.